

ZBIORY BIBLIOTECZNE POLSKIEJ PROWINCJI ZGROMADZENIA SŁOWA BOŻEGO (WERBISTÓW)

Plan:

Wstęp.

- I. Werbistowskie zbiory biblioteczne w okresie międzywojennym (Rybnik, Górna Grupa, Bruczków, Chludowo).
- II. Werbistowskie zbiory biblioteczne w okresie powojennym.
 1. Biblioteka Seminarium Księża Werbistów w Pieniężnie.
 2. Biblioteka w Lublinie.
 3. Biblioteki w innych domach (Warszawa, Nysa, Chludowo, Bytom, Rybnik).

Zakończenie.

WSTĘP

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie dziejów i obecnego stanu księgozbiorów w poszczególnych domach misyjnych Polskiej Prowincji Zgromadzenia Słowa Bożego.

Wykorzystane w niniejszym artykule informacje pochodzą w większości z wywiadów*.

I. WERBISTOWSKIE ZBIORY BIBLIOTECZNE W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

Początki Polskiej Prowincji Zgromadzenia Słowa Bożego sięgają roku 1922. W okresie międzywojennym Werbiści posiadali następujące domy: Rybnik (rok założenia 1922), Górna Grupa (1923), Bruczków (1929), Chludowo (1935).

* Wykaz skrótów w przypisach:

- F — informacja ojca Fr. Folka z dnia 14 X 75 i z dnia 6 III 77.
G — informacja ojca F. Gosiameckiego z dnia 14 VII 77.
Ł — informacja ojca St. Łysika z dnia 17 IV 75.
M — list pana A. Miczajki z dnia 27 X 77.
P — list ojca P. Pachciarza z dnia 27 III 77.
R — informacja ojca A. Rychła z dnia 8 IX 74.
S — informacja ojca E. Szczygła z dnia 7 VII 77.
Za — list pana P. Zawalko z dnia 3 III 77.
Z — list ojca H. Zimonia z dnia 27 III 77.

Materiały w Archiwum Polskiej Prowincji Zgromadzenia Słowa Bożego w Pieniężnie.

Domy w Rybniku, Górnej Grupie oraz Bruczkowie miały charakter niższych seminariów. Natomiast dom w Chludowie pełnił funkcję domu nowicjackiego oraz domu studiów filozofii. Teologię Werbiści polscy studiowali w tym czasie w domu św. Gabriela (1889) w Mödling koło Wiednia¹.

Juz od początku istnienia wspomniane domy posiadały biblioteki. Każdy z domów werbistowskich jeszcze w okresie międzywojennym posiadał kilka oddzielnych bibliotek: dla ojców, braci, dla wychowanków (uczniów); o ile w domu istniał nowicjat, ten także posiadał własną bibliotekę.

W okresie międzywojennym największe znaczenie posiadała biblioteka domu Królowej Apostołów w Rybniku. Założycielem jej a zarazem kustoszem był znany na Śląsku historyk i etnograf ojciec Emil Stanisław Drobny (1889—1948)².

Biblioteka znajdowała się na niskim parterze klasztoru, który obecnie zajmuje Zjednoczenie Przemysłu Górniczego. Na miejscu dawnej biblioteki mieści się stołówka pracownicza. Najwartościowsze zbiory były na parterze, w pomieszczeniu naprzeciw portierni, w którym mieściła się pracownia ojca Drobnego³.

Na zakres zbiorów biblioteki składały się: cały szereg misternie wykonanych inkunabułów z XV wieku i starodruków, między innymi artystycznie wykonany mszał, drukowany gotycką czcionką, z 1519 roku⁴. Na uwagę zasługiwały komplety francuskich encyklopedystów: Diderota, Woltera oraz dzieła Długosza. Cały szereg dokumentów historycznych, jak listy szlacheckie z dużymi pieczęciami, różne pergaminy, wśród nich ciekawy unikat listu gończego z XVI wieku. Nie mniej ciekawe i wartościowe były oryginalne rysunki i notatki słynnego matematyka i astronoma o. Krzysztofa Scheinera SJ z Nysy (1575—1650). Bezcenne wprost były stare mapy i ręcznie wykonane schematy sprzed kilkuset lat, według których w oka mgnieniu można było obliczyć odległość jednej miejscowości od drugiej⁵. Ojciec Emil Drobny interesował się historią Śląska, w szczególności historią powiatów rybnickiego i raciborskiego. Stąd zbiór silesiaków posiadał szczególne znaczenie⁶. W zbiorach tych znalazło się sporo dokumentów z okresu plebiscytów i powstań śląskich. Cenne pozycje, rękopisy i materiały związane ze znanym śląskim działaczem i patriotą Karolem Miarką (1825—1882), podarował pan Paweł Paździor, kierownik szkoły w Pielgrzymowicach⁷. Niektóre księgi były oprawione w okładki ze skóry i papier pergaminowy. Na regałach ze zbiorami były umieszczone emaliowane tabliczki z nazwami działów — między innymi: antiqua, silesiaca, ars. Wszystkie woluminy były zarejestrowane, ponumerowane oraz opatrzone nalepkami⁸. Przy opracowywaniu zbiorów pomagali

¹ Por. B. Kozieł, F. Bornemann: *Beiträge zur Geschichte der Provincia Polonica Societatis Verbi Divini*, Romae 1972, s. 34—404. — *50 lat Werbistów w Polsce, Polska Prowincja Zgromadzenia Słowa Bożego, 1922—1972*, Piętno 1973. — *Werbiści w Służbie Misji, W stulecie istnienia Zgromadzenia Słowa Bożego (1875—1975)*, Praca zbiorowa, Płock 1976, s. 60.

² Por. E. Śliwka: *Zbiory Misyjno-Etnograficzne Polskiej Prowincji Zgromadzenia Słowa Bożego*, „Arch. Bibl. Muz.”, t. 34: 1977, s. 182.

³ Por. M.

⁴ Por. F.

⁵ Por. Zb. Piechocki: *Dzielo OO. Misjonarzy w Rybniku*, w: *Kalendarz Słowa Bożego 1948*, s. 64.

⁶ Por. F, M.

⁷ Por. F.

⁸ Por. M.

ojcu Drobnemu: panowie Hübner z Rybnika⁹ i Andrzej Miczajka (1935—1939)¹⁰.

Ojciec Drobny pragnął, aby historia i literatura ojczysta nie były obce szerokiej rzeszy Polaków Śląska. Jedną z form zaznajamiania z narodowym dorobkiem literackim były wystawy książek. Jedną z takich wystaw ojciec Emil Drobny urządził jesienią 1933 roku. Wystawa obejmowała wydawnictwa od czasu uzyskania niepodległości¹¹.

Zamiłowania bibliofilskie o. Drobnoego znajdowały szerokie uznanie: „Jego sława (o. Drobnoego) dotarła do stolicy. Pewnego dnia [był to rok 1924] zjawił się w Rybniku pan Bełża z Warszawy, zajmujący tam wysokie stanowisko, aby oglądać zbiory. Przy pożegnaniu oświadczył, że to cenniejsze zbiory dzieł śląskich i zachęcał do dalszego zbierania”¹². „Jesienią 1932 roku do Rybnika przybył o. generał Józef Grendel, był pełen podziwu i uznania dla zbiorów muzealnych i biblioteki, dla których tyle pracy i trudów poświęcił o. Drobny¹³. Za szerzenie zamiłowania do literatury polskiej ojciec Drobny, na mocy decyzji ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, odznaczony został w 1938 roku Srebrnym Wawrzynem Akademickim¹⁴.

Ojciec Emil Drobny posiadał niespotykaną żyłkę zbieracza. Książki do biblioteki otrzymywał w spadku po zmarłych proboszczach, a także z darowizn i zakupów¹⁵. Wiele cennych pozycji podarował o. Drobnemu ks. Jan Nopomucen Kozielek, przede wszystkim dzieła odnoszące się do tzw. „Porta Moraviaca”. Wykaz książek podarowanych przez ks. Kozieleka zamieszczony w *Ziemi Rybnickiej* wymienia 107 pozycji, najczęściej w języku czeskim, sporo w niemieckim. Najstarsze dzieło polskie z 1647 roku — *Rituale Sacramentorum*, Vilnae, Typis Accademiae Soc. Jesu, ss. 114¹⁶. Wiele znajdował na strychach, chodząc po nich w poszukiwaniu silesiaków¹⁷. Wiele otrzymał poprzez współbraci, między innymi: „Ojciec Grycman, spędzając swe wakacje rokrocznie w Istebnej przywoził pieśni, baśnie, książki. Nie można było o. Drobnemu sprawić większej radości, jak mu przynieść jaką bardzo starą książkę, lub jakiś okaz muzealny”¹⁸.

Jak wielkim miłośnikiem książki był o. Drobny świadczy również następujący fragment listu pisanego przez niego dnia 27 X 1939 z Craiova (Rumunia) do przełożonego generalnego o. Józefa Grendla: „Moje historyczne prace z pewnością przepadły, podobnie chyba zbiory książek. To dobrze, że tak się stało, bo zbyt dużo serca im oddawałem. Teraz jestem ubogi w książki. Pewien duchowny podarował mi starą książkę pt.: *Nachfolge Christi*. Z radością ucałowałem tę książkę. Książka ta jest teraz dla mnie cenniejsza niż wszyst-

⁹ Por. F.

¹⁰ Por. M.

¹¹ Por. F.

¹² Zb. Piechocki, jw., s. 17.

¹³ Jak wyżej, s. 53.

¹⁴ Dokument Prezydium Polskiej Akademii Literatury z dnia 7 XI 1938 roku stwierdzający, że ojciec Emil Drobny został odznaczony Srebrnym Wawrzynem Akademickim za szerzenie zamiłowania do literatury polskiej. Zob. Archiwum Polskiej Prowincji Zgromadzenia Słowa Bożego — Pieniężno.

¹⁵ Por. F, M, R, Za.

¹⁶ Por. Zestawienie książek podarowanych przez ś.p. ks. Jana Kozieleka dla zbiorów „Silesiaca” o. Drobnoego w Rybniku, „Ziem. rybn.”, nr 5: 1939, s. 113—116.

¹⁷ Por. M.

¹⁸ Por. Za; Zb. Piechocki, jw., s. 17.

kie inkunabuły i rzadkie drugi, jakie posiadałem w kraju. W bibliotece w Rybniku umieściłem napis: *Timeo virum unius libri*. To powiedzenie pasuje obecnie do mnie; ja jestem teraz szczęśliwym posiadaczem unius libri”¹⁹.

Krótko przed wojną wartościowe zbiory muzeum misyjnego i biblioteczne wysłano koleją do klasztoru sióstr do miejscowości Wielkie Oczy koło Baranowicz²⁰. Wywozone z klasztoru skrzynie wywołały podejrzenie, rozgłaszane przez złośliwych, jakoby misjonarze wywozili amunicję. Niektórzy nawet domagali się rozstrzelania²¹. Czy skrzynie dotarły na miejsce przeznaczenia, trudno powiedzieć.

Z chwilą wkroczenia hitlerowców do Rybnika, w bibliotece ojca Drobrego przeprowadzono szereg rewizji. Polskie książki z biblioteki uczniowskiej Niemcy wyrzucili. Kilkadzieciąt z nich udało się uratować panu A. Miczajce. Po odzyskaniu niepodległości i przyjeździe Werbistów z powrotem do Rybnika, oddał je ówczesnemu rektorowi, ojcu Franciszkowi Herudowi²². Co się stało z ogromną większością księgozbioru, nie umiem powiedzieć. Trudno jednak przypuszczać, by tak bogaty księgozbiór (białe kruki) w większości w j. niemieckim, został przez hitlerowców zniszczony. Przypuszcza się, że wywieziono go do Rzeszy²³. Po zakończonej wojnie, książki które udało się odzyskać, stały się bazą dla nowo powstających bibliotek werbistowskich w wyzwolonej Polsce. Pewną pomocą stały się również zebrane przez ojca Drobrego książki i czasopisma, które na jego prośbę przywiózł po wojnie do Rybnika pan Zawałko²⁴.

Domy w Górnej Grupie i Bruczkowie posiadały biblioteki: dla ojców ze zbiorem książek z zakresu teologii, filozofii, homiletyki i literatury; dla wykładowców w niższym seminarium podręczniki oraz pozycje specjalistyczne z zakresu wykładanych przez nich przedmiotów; dla braci: z zakresu ascetyki i hagiografii; dla uczniów niższego seminarium: podręczniki oraz lektury.

W domu św. Stanisława w Chłudowie znajdowały się biblioteki: dla ojców z księgozbiorem z zakresu teologii, filozofii. Biblioteki dla braci i nowicjatu zawierały książki z zakresu hagiografii oraz historii Kościoła; dla studentów filozofii książki z zakresu filozofii, ascetyki, także z literatury pięknej, zarówno polskiej jak i obcej.

Sporo książek, będących własnością omówionych wyżej bibliotek, pochodziło z zakupów, wiele z darowizn.

II. WERBISTOWSKIE ZBIORY BIBLIOTECZNE W OKRESIE POWOJENNYM

Ze zbiorów bibliotecznych, jakie posiadała Polska Prowincja Zgromadzenia Słowa Bożego w okresie międzywojennym, zostało niewiele. Ponieważ najmniej naruszony został księgozbiór w Chłudowie, on stał się bazą dla późniejszej biblioteki Seminarium Duchownego Księży Werbistów w Pieniężnie.

¹⁹ Kopia listu w Archiwum Polskiej Prowincji Zgromadzenia Słowa Bożego — Pieniężno. Oryginał listu w języku niemieckim.

²⁰ Por. M.

²¹ Por. o. J. Grycman: *Kronika Ojców Werbistów, SVD Dom Królowej Apostołów w Rybniku, Od 1921—1954 r.*, t. 1, s. 74.

²² Por. M.

²³ Por. F, M, R.

²⁴ Por. Za.

1. BIBLIOTEKA SEMINARIUM KSIĘŻY WERBISTÓW W PIENIĘŻNIE

Biblioteka domu św. Wojciecha istnieje tak długo jak dom, tj. od roku 1921. Dom ten był do wybuchu wojny w 1939 roku siedzibą niższego seminarium. Stąd zasadniczy zbiór stanowiły pozycje książkowe z zakresu programu nauczania szkoły średniej, a więc podręczniki i literatura — z przeznaczeniem dla uczniów niższego seminarium. Drugą partię zbiorów stanowiła literatura teologiczno-ascetyczno-homiletyczna, z której korzystali kapłani. Ponadto do ich dyspozycji była literatura fachowa z zakresu wykładanych przez nich przedmiotów w niższym seminarium. Trzecią partię stanowiła biblioteka braci, w której główną rolę odgrywały pozycje ascetyczne, popularno-teologiczne oraz hagiograficzne. Ponieważ w okresie międzywojennym w klasztorze werbistowskim w Pieniężnie istniał także nowicjat, tenże również posiadał odrębną bibliotekę z pozycjami ascetycznymi i hagiograficznymi.

Tematem zasadniczym tej partii artykułu nie są jednakże biblioteczne zbiory przedwojenne, gdyż Pieniężno w tym czasie nie należało do Polskiej Prowincji SVD Polscy Werbiści przejęli dom św. Wojciecha z chwilą wyzwolenia, w roku 1945. Zasadniczo na powojenne zbiory biblioteki domu św. Wojciecha składały się początkowo pozostałości po bibliotece niższego seminarium z okresu przedwojennego. Część z nich jednak uległa zniszczeniu. Okres wojenny bowiem nie był dla domu najłaskawszy²⁵. Dalsza część zbiorów to darowizny ojców, pochodzące z ich prywatnych kolekcji, oraz różnych osób spoza Zgromadzenia; darowizny instytucji jak: Składnica Księgarska w Warszawie (15 XII 1961), która przekazała wydawnictwa muzyczne, historyczne, około 600 pozycji. Klub Inteligencji Katolickiej z Warszawy (7 XI 1972), *Tygodnik Powszechny* — komplety za lata 1945—1948, 1952—1956. Darowizny pojedynczych osób: ks. Czesław Białek, ks. Karol Kośnik, Jadwiga Wojtczak, Joachim Jankowski. Kolejne zbiory pochodzą z wymiany i zakupu dubletów, głównie o tematyce misyjnej — od OO. Redemptorystów z Tuchowa, OO. Jezuitów z Krakowa, Ks. Pallotynów z Oitarzewa. Spora liczba zbiorów pochodzi z zakupów wydawnictw zagranicznych (Włochy, RFN, Francja).

Biblioteka znajduje się w gmachu Seminarium. Początkowo do dyspozycji biblioteki oddano dwa pomieszczenia w skrzydle południowym, z przeznaczeniem na magazyn. Następnie dodano tzw. „Oratorium”, miejsce modlitw ojców i braci, połączone z kościołem. Przeznaczono je na Czytelnię Główną. Organizacją czytelnii zajmowali się ojcowie: Henryk Renk i Józef Seyda. Od roku 1950, na wzór bibliotek zakładowych KUL, z inicjatywy ojca Bolesława Gielaty, zaczęły powstawać podobne: biblioteka zakładowa teologii dogmatycznej, teologii moralnej, lingwistyki²⁶. Dzisiaj istnieje jedynie ostatnia. Dla bibliotek zakładowych wydzielono osobne pomieszczenie w skrzydle północnym domu. Dzięki staraniom ojca Mariana Faliszka od 10 IX 1977 roku w po-

²⁵ Por. St. Turbański: *Pół wieku Pieniężna SVD*, „Nurt SVD”, 12, s. 96.

1 IV 1933 roku nastąpiło zamknięcie niższego seminarium;

4 II 1939 roku zamknięty został nowicjat;

8 II 1939 roku urządzono w części domu hitlerowskie seminarium nauczycielskie;

w połowie roku 1942 całkowite wyrzucenie werbistów;

pod koniec wojny zagospodarował ponownie w domu Wehrmacht;

po odejściu Niemców przez krótki czas (marzec—kwiecień 1945 roku) Armia Czerwona miała tu swój szpital.

²⁶ Por. G.

mieszczeniu tym znajduje się Zakład Etnologiczno-Misjologiczny, którego uroczystego otwarcia dokonał ojciec prof. Teofil Chodźdło.

Obecnie biblioteka ma do swej dyspozycji pomieszczenia o łącznej powierzchni 200 m², a więc:

- dwa magazyny, zawierające księgozbiór z teologii, filozofii chrześcijańskiej, literatury, prawa kanonicznego;
- pomieszczenie na duplikaty i podręczniki;
- Czytelnia Główna, w której znajdują miejsce najnowsze numery czasopism bieżących, podstawowe pozycje z poszczególnych działów teologii i filozofii, historii Kościoła, historii powszechnej i historii Polski, prawa kanonicznego, patrologii, encyklopedie i słowniki, dział atlasów, roczniki *Acta Apostolicae Sedis*, zapowiedzi bibliograficzne oraz stała ekspozycja książkowych nowości krajowych i zagranicznych;
- Zakład Etnologiczno-Misjologiczny, zawierający księgozbiór z misjologii, etnologii i religioznawstwa;
- katalogownia, w której umieszczone są katalogi: alfabetyczny i systematyczny. Wcześniej pomieszczenie to służyło za magazyn map.

Regały do magazynu znajdującego się na pierwszym piętrze, skrzydła południowego, wykonano w latach 50-tych²⁷. Pozostały sprzęt biblioteczny wykonała w latach 1966—1969 stolarnia w Bartoszycach, częściowo także stolarnia klasztorna.

Wiele pracy przy organizowaniu biblioteki, a następnie przy jej dopracowywaniu włożyli ojcowie: Józef Seyda i Feliks Zapłata²⁸. Ojciec Seyda był kierownikiem biblioteki w latach 1956—1964. Organizacja biblioteki i jej funkcjonowanie, zgodne z fachowymi wymogami, szczególnie leżały mu na sercu. Chcąc jak najlepiej powierzoną sobie pracę wykonać dokształcał się, biorąc udział w zjazdach, seminariach bibliotekarskich²⁹. Pragnął, by także inne domy werbistowskie Polskiej Prowincji SVD posiadane przez siebie zbiory biblioteczne usystematyzowały, a następnie udostępniły. W tym celu zorganizował nawet w dniach 29—30 I 1965 roku w Pieniężnie zjazd szkoleniowy opiekunów bibliotek poszczególnych domów³⁰. W latach 1964—1971 kierownictwo nad biblioteką sprawował ojciec F. Zapłata. Od 1971 roku kierownikiem biblioteki był ojciec Jan Ochliński, a we wrześniu 1978 r. funkcję tę przejął o. Konrad Keler. Poza kierownikiem w bibliotece pracuje kilku kleryków oraz osoby świeckie. Pracownikami świeckimi, zatrudnionymi na pełny etat byli: Józef Grańczuk (1966—1967) oraz Aleksy Daroszewski (1968—1969). Główne ich dzieło to skatalogowanie książek oraz uzupełnianie księgozbioru³¹. Od roku 1973 pełnoetatowym pracownikiem biblioteki była pani Wanda Piontek. W czerwcu 1979 roku na jej miejsce przyszła siostra Henryka Dyrszlag.

Zakres zbiorów biblioteki tworzy księgozbiór z takich dziedzin: teologia, filozofia chrześcijańska, prawo kanoniczne, literatura piękna oraz zbiory specjalistyczne: misjologia, etnologia, religioznawstwo.

Do osobnej grupy zbiorów zaliczane są:

- Starodruki w liczbie 198; najstarsze: Krante Albertus, *Wandalia et Saxo-*

²⁷ Jak wyżej.

²⁸ Por. E. Śliwka, *iw.*, s. 185.

²⁹ Por. G.

³⁰ Por. *Kronika klasztoru*, t. 1, s. 142.

³¹ Por. G.

nia, *Coloniae* 1519; *Concordantiae*, Basilea 1523; Lancilotus, *Corpus juris canonici*, Lugduni 1591; Ludwik z Grenady, *Memoriale vitae*, Coloniae 1589; Rupertus, *Comentarium in IV Evang.*, Coloniae 1526; św. Augustyn, *Opera omnia*, X tomów, Basileae 1569; św. Tomasz z Akwinu, *Summa contra gentiles*, tom I i II, Romae 1570.

- Muzykologia;
- Sztuka;
- Warmiaka.

W sumie biblioteka Seminarium w 1977 roku liczyła 39710 woluminów. W tym mieści się także księgozbiór Zakładu Etnologiczno-Misjologicznego, który w roku 1977 liczył 3,5 tys. tomów. Ilość tytułów czasopism bieżących w 1977 roku wynosiła 204. Na czasopisma polskie przypadło 95 tytułów, zagraniczne 109. Z tego liczba tytułów czasopism aktualnie się ukazujących, a gromadzonych przez Zakład Etnologiczno-Misjologiczny, wynosi 60 (tytułów czasopism polskich 19, zagranicznych 41).

Z pozycji wydawanych przez Werbistów wymienić należy: *Verbum SVD*, *Nota SVD*, *Nova et Vetera*, *Verbinum*, *Nurt*, *Nasz Misjonarz*, *Arnoldus*, *Arnoldus-nota*, *Rond*, *Stadt Gottes*, *Steyl-aktuell*, *Steyl Korrespondenz*, *St. Michael-Kalender*, *Steyley Missions-Chronik*, *Weite Welt*, *The Word*, *Mission World*, *Anthropos*, *Monumenta Serica*, *Nuntius SVD*, *Folklore Studies*.

Ponadto w Zakładzie znajduje się spora ilość periodyków i czasopism misyjnych aktualnie nie ukazujących się. Są to:

- *Oblat Niepokalanej* (1935, 1937—1939);
- *Młodzież Misyjna* (1928, 1929: 1, 3, 5, 6,; 1932: 11, 12; 1933: 3, 4, 5; 1934: 1, 2, 4, 5, 6, 8; 1935: 11; 1939: 3);
- *Murzynek* (1922: 11, 1926: 9; 1928: 3; 1930: 1, 2, 3, 4, 11, 12; 1932: 1, 10, 11; 1934: 1, 4, 5, 6, 7; 1935: 6, 10; 1936: 1—10; 1937: 3, 4, 7, 11, 12; 1939: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9);
- *Roczniki Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary* (1932—1935);
- *Roczniki Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary i Papieskiego Dzieła św. Piotra Apostoła* (1899—1921, 1929—1939);
- *Mały Apostoł* (1936: 6, 7, 8, 9, 11, 12; 1937—1939);
- *Misje Katolickie* (1882—1883, 1885, 1886—1888, 1891—1893, 1898—1900, 1913, 1932—1933, 1936);
- *Annales Missiologicae* (1932—1938);
- *Das Claver Missionsblatt* (1834, 1836—1837, 1839, 1841—1845, 1847—1854, 1857—1863);
- *Les Missions Catholiques* (1881—1883, 1869, 1918, 1925);
- *Rio-Platense* (1930—1941);
- *Nachrichten aus der Brüder=Gemeinde* (1819—1883);
- *Roczniki Związku Akademickich Kół Misyjnych w Polsce* (1928—1932).

Z początku biblioteka nie posiadała ani inwentarza, ani katalogów. Pierwszy inwentarz zbiorów sporządzono na luźnych kartkach formatu A4, według działów: teologia moralna, pastoralna i dogmatyczna³². Książki na półkach układano zgodnie z inwentarzem. W chwili obecnej sposób układania książek przedstawia się następująco: zbiory specjalistyczne ułożone są działami według katalogu, pozostałe zgodnie z numerem inwentarzowym. Biblioteka prowadzi inwentarz oraz katalogi: alfabetyczny, systematyczny, katalogi czasopism oraz

³² Jak wyżej.

wydawnictw seryjnych. Osobny katalog posiada Zakład Etnologiczno-Misjologiczny, który w latach 1973—1974 opracowali ojcowie F. Zapłata i Roman Małek, obejmujący:

- Bibliografie
- Czasopisma
- Biografie
- Dział ogólny (Kartoteka krajów)
 1. Prace zbiorowe
 2. Opracowania monograficzne
 - a. Afryka
 - b. Ameryka
 - c. Azja
 - d. Australia
 - e. Europa
- Misjologia jako nauka
- Działalność misyjna
- Teologia misji
- Misjografia
- Prawo misyjne
- Historia misji
- Religioznawstwo
- Antropologia kulturowa i Kulturoznawstwo
- Lingwistyka
- Prace SVD (Societas Verbi Divini = Zgromadzenie Słowa Bożego).

Biblioteka Seminarium Duchownego Księży Werbistów w Pieniężnie w pierwszym rzędzie służy pomocą studentom Seminarium, a także wszystkim zainteresowanym.

Zbiory Zakładu Etnologiczno-Misjologicznego oraz Czytelni Głównej udostępnia się na miejscu, w dowolnym czasie. Udostępnianie zbiorów złożonych w magazynach odbywa się nieco na innych prawach:

- dla domowników wypożyczanie ma miejsce trzy razy w tygodniu (poniedziałek, środek, piątek) w godz. 16.00—16.30;
- dla wypożyczających z okolicy, w dowolnym czasie, w zależności od złożenia zamówienia.

Sposób wypożyczania jest następujący: wypisuje się dwa rewersy, jeden z nich wkłada się na półkę w miejsce książki, drugi do karty czytelnika.

Biblioteka współpracuje z wieloma innymi bibliotekami, zasadniczo w międzybibliotecznej wymianie książek. Do nich należą:

- Biblioteka Uniwersytecka KUL, Lublin
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, Olsztyn
- Biblioteka ATK, Warszawa
- Biblioteka Główna Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu
- Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna, Olsztyn
- Biblioteka Warmińskiego Seminarium Duchownego Hosianum, Olsztyn
- Zakład Japonistyki, Wydział Filologii Obcych UW, Instytut Orientalistyczny, Warszawa
- Biblioteka Uniwersytecka, Warszawa
- Biblioteka Jagiellońska, Kraków
- Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu
- Biblioteka Seminarium Duchownego w Pelplinie

- Biblioteka Narodowa, Warszawa
- Biblioteka Ośrodka Naukowego im. Kętrzyńskiego, Olsztyn
- Biblioteka Seminarium Duchownego, Płock.

2. BIBLIOTEKA W LUBLINIE

Biblioteka w domu werbistowskim Słowa Bozego w Lublinie została założona w roku 1960. Założycielami jej byli ojcowie Stefan Łysik i Teofil Chodzidło.

Biblioteka powstała jako naukowy warsztat pomocniczy dla werbistów, pracowników KUL oraz studentów. Ponieważ werbiści początkowo pracowali tylko przy Katedrze Etnografii KUL, stąd zbiory w tym okresie miały zasadniczo charakter religioznawczo-etnologiczny. Zbiory pochodziły z zakupów oraz kolekcji prywatnych ojca St. Łysika i T. Chodzidły³³.

W roku 1972 rozpoczęto modernizację biblioteki, którą przedsięwziął ojciec Henryk Zimoń. Wydzielono i posegregowano księgozbiór na następujące działy: etnologia, religioznawstwo, misjologia, językoznawstwo, encyklopedie, słowniki, atlasy, czasopisma, bibliografie i inne (filozofia, teologia, humanistyka)³⁴. W związku z modernizacją część zbiorów przekazano Bibliotece KUL. Reorganizacji biblioteki patronowała pani Irena Suszyło, pracownik Biblioteki KUL³⁵.

W 1977 roku biblioteka liczyła 5832 woluminów, a liczba tytułów czasopism wynosiła 175 (głównie w j. polskim)³⁶. Posiada katalog alfabetyczny i systematyczny

Bibliotekarzami byli ojcowie: St. Łysik (1960—1961), następnie kolejno: St. Zawadzki, J. Ochliński, P. Pachciarek (1971—1974); od 17 XI 1974 roku opiekę nad biblioteką sprawuje H. Zimoń³⁷.

Zbiory biblioteki w Lublinie są traktowane jako zbiory prywatne, udostępniane przede wszystkim domownikom, klerykom Seminarium z Pieniężna oraz studentom KUL. Książek nie wypożycza się na zewnątrz. Można z nich korzystać na miejscu, w dowolnym czasie³⁸.

3. BIBLIOTEKI W INNYCH DOMACH

Poza Pieniężnem i Lublinem biblioteki posiadają pozostałe domy werbistowskie: w Warszawie, Nysie, Chłudowie, Bytomiu, Rybniku. Biblioteki wspomnianych domów mają charakter podręczny, w zasadzie przeznaczone są do użytku wewnętrznego. Opiekę nad poszczególnymi sprawują ojcowie, traktując to zajęcie jako pracę dodatkową.

Istotne znaczenie w tej grupie bibliotek domów werbistowskich ma biblioteka domu Ducha św. w Warszawie. Biblioteka stanowi warsztat naukowy pracowników i studentów Sekcji Misjologii ATK. Biblioteka powstawała w dwóch okresach:

- 1958, wraz z powstaniem domu, założycielem był ojciec Jan Kulski;
- 1968/1970, założycielem był ojciec F. Zapłata³⁹.

³³ Por. Z.

³⁴ Por. P, Z.

³⁵ Por. P

³⁶ Por. Z.

³⁷ Jak wyżej.

³⁸ Por. P, Z.

³⁹ Por. S.

Zasadniczy księgozbiór to zbiory misjologiczne, etnologiczne i religioznawcze. W części własność prywatna ojców: F. Zapłaty i Władysława Kowalaka. Poza tym znajdują się tutaj, jak w każdym z domów, pozycje dotyczące historii i działalności Zgromadzenia, a także podręczny zbiór słowników, encyklopedii, atlasów, szereg czasopism. Biblioteka nie prowadzi wypożyczalni międzybibliotecznej.

Biblioteka domu Św. Krzyża w Nysie posiada sporą ilość lektur, literatury objętej programem nauczania w szkołach średnich. Jest on pozostałością po bibliotece niższego seminarium, które mieściło się tu po ostatniej wojnie.

Biblioteka domu Św. Stanisława Kostki w Chłudowie ma charakter biblioteki ogólnej. Ponieważ dom św. Stanisława przez pewien czas był domem formacyjnym braci, część księgozbioru pochodzi z ich biblioteki. Pewna część zbiorów to pozostałość po bibliotece niższego seminarium w Bruczkowie.

Księgozbiór liczy około 5 tys. woluminów. Zakres księgozbioru: historia Kościoła, historia powszechna, teologia: biblistyka, ascetyka, chrystologia, mariologia, homiletyka, katechetyka, literatura piękna, encyklopedie, słowniki oraz czasopisma o tematyce katechetyczno-homiletycznej. Do czerwca 1978 roku opiekę nad biblioteką sprawował ojciec Adolf Dworaczek.

Biblioteka w domu Św. Małgorzaty w Bytomiu ma charakter biblioteki homiletycznej, ponieważ dom jest przeznaczony dla misjonarzy ludowych.

Biblioteka domu Królowej Apostołów w Rybniku stanowi zbiór prywatny i przeznaczona jest dla domowników.

ZAKOŃCZENIE

Niniejszy artykuł jest pierwszą próbą opracowania dziejów bibliotek Polskiej Prowincji Zgromadzenia Słowa Bożego. Stosunkowo niewielka ilość informacji oraz brak dokumentacji nie dają możliwości stworzenia pełnego obrazu dziejów tej instytucji. Sądzymy, że przy dalszym poszukiwaniu źródeł w przyszłości prezentowany temat będziemy mogli uzupełnić.